POVESTEA BANILOR

Rupal Patel este economistă la Banca Angliei. Interesul ei pentru economie s-a conturat în timpul crizei financiare din 2007–2008, când era încă elevă. Cercetează mai ales prevenirea crizelor economice și identificarea măsurilor necesare pentru a le gestiona.

Jack Meaning este economist și consilier economic principal la Banca Angliei. După ce a studiat economia până la nivel de doctorat, a lucrat cu guverne și factori de decizie din mai multe țări, iar ulterior a devenit consilier al unor economiști-șefi ai Băncii Angliei. Activitatea sa se concentrează asupra economiei britanice și a politicii monetare, inclusiv asupra dobânzilor.

RUPAL PATEL JACK MEANING

OARE N-AM PUTEA TIPĂRI MAI MULȚI BANI?

ECONOMIA ÎN ZECE ÎNTREBĂRI SIMPLE

Ilustrații
de Adam Doughty

Cuvânt-înainte
de Andrew Bailey

Traducere din engleză
de Alina Hucai

HUMANITAS

Familiilor noastre,
pentru sprijinul și încurajările lor necondiționate.
Precum și tuturor celor care visează
să devină economiști și speră
să înțeleagă și să modeleze lumea din jurul lor.

Cuprins

Cuvânt-înainte al guvernatorului Băncii Angliei 9

INTRODUCERE. Despre economie, oriunde vezi cu ochii. 13

1. De unde provine mic-dejunul meu? 29

2. Poate economia să rezolve problema schimbărilor climatice? 55

3. Cum pot obține o mărire de salariu? 83

4. De ce sunt mai bogat decât stră-străbunica mea? 103

5. De ce atât de multe dintre hainele mele sunt fabricate în Asia? 125

6. De ce nu mai costă un baton Freddo 10 penny? 144

7. Ce sunt, de fapt, banii? 170

8. De ce să nu-mi țin toți banii sub saltea? 192

9. De ce nu a prevăzut nimeni criza economică? 215

10. Oare n-am putea tipări mai mulți bani? 238

CONCLUZIE. Tu, economistul 269

ANEXĂ. Economia în 51 de întrebări și mai simple 281

Mulțumiri 285

Cuvânt-înainte al guvernatorului Băncii Angliei

Am absolvit studiile liceale în anii 1970, într-o perioadă deloc prielnică pentru economiile din întreaga lume. Îmi amintesc că, în timpul săptămânii de lucru de trei zile, îmi făceam temele la lumina lumânării și am resimțit efectele unei inflații care trecuse de 20%. Toate acestea mi-au lăsat o impresie puternică și de durată, făcându-mă să conștientizez pe deplin impactul pe care economia îl are asupra vieții oamenilor.

Prin urmare nu veți fi surprinși să aflați că am devenit un susținător înfocat al educației economice. Chiar și o înțelegere relativ elementară a economiei poate fi utilă. La un anumit nivel, economia vă poate ajuta să înțelegeți mult mai bine știrile – fie că este vorba să descifrați acronime precum PIB (Produsul Intern Brut) și QE (*Quantitative Easing* – Relaxare Cantitativă) sau să înțelegeți motivele pentru care economia crește sau se contractă. Într-un sens mai larg, economia vă poate oferi instrumentele necesare pentru a lua decizii mai bune, indiferent că este vorba despre bani sau despre aproape orice altceva. Iar dacă doriți să aprofundați acest domeniu al cunoașterii, economia se poate dovedi, de asemenea, o disciplină fascinantă și plăcută de studiat (dar, desigur, aceasta este doar părerea mea...).

Și astfel ajung la această carte, care este, într-un fel, o premieră pentru Banca Angliei. Arată destul de diferit față de

majoritatea lucrărilor publicate de Bancă în ultimele trei secole. Pentru început, în cele 290 de pagini ale sale există o singură ecuație, iar aceasta este doar o formulă destul de simplă, care conține la fel de multe litere ca un cuvânt din jocul *Wordle*. Dar această carte nu a apărut din senin. Mai degrabă, ea face parte dintr-un demers mai amplu de a explica activitatea noastră – și funcționarea economiei în general – într-un mod cât mai accesibil publicului larg.

De exemplu, în prezent publicăm versiuni ale principalelor noastre rapoarte, cum ar fi rezumatul trimestrial al evoluției economiei Regatului Unit, într-un format mai scurt și mai accesibil, folosind un limbaj ușor de înțeles și grafice și ilustrații simple. Am creat, de asemenea, pe site-ul nostru o secțiune intitulată „Knowledge Bank" („Banca de cunoștințe"), care oferă, printre altele, o introducere în lumea banilor, a băncilor, inflației și ratelor dobânzilor. Aceasta s-a dovedit foarte populară, atrăgând mai multe vizualizări decât aproape oricare altă secțiune a site-ului nostru. Dacă vă place această carte, vă îndemn să aruncați o privire și acolo!

Din păcate, nu toată lumea verifică în mod constant site-ul Băncii Angliei și nici nu așteaptă cu nerăbdare publicarea rapoartelor noastre economice trimestriale, așa că ne-am străduit să ajungem la oameni și pe alte căi. Eu împreună cu viceguvernatorii Băncii participăm adesea la întâlnirile de dialog cu cetățenii, organizate în diferite regiuni din întreaga țară și deschise tuturor celor interesați. Organizăm astfel de întâlniri pentru a putea auzi direct de la oameni cum resimt ei diferitele aspecte ale economiei, de la costul vieții până la cât de ușor le este să-și găsească un loc de muncă. Totodată, aceste întâlniri ne oferă ocazia să explicăm deciziile pe care le-am luat, iar participanții ne pot întreba orice doresc referitor la activitatea noastră. Pe lângă aceste evenimente, desfășurăm și forumuri comunitare în parteneriat cu organizații caritabile din Marea Britanie, care ne ajută să înțelegem modul în care sunt afectați de economie oamenii pe care aceste organizații îi sprijină.

Această carte constituie cel mai recent demers al Băncii de a face economia mai cunoscută publicului larg. În ultimii ani am dezvoltat un amplu program de educație financiară și economică, prin care tinerii sunt familiarizați cu noțiunile de bază ale managementului financiar și cu principalele concepte economice. Avem, de asemenea, peste 500 de angajați ai Băncii care susțin prelegeri în școlile de stat din întreaga țară, abordând diverse subiecte, printre care activitatea Băncii și propriul parcurs profesional. În această carte ne-am bazat pe experiența dobândită în dezvoltarea programului educațional pentru a alcătui un ghid accesibil privind noțiunile de bază ale economiei.

Încerc să susțin și eu, de câte ori se ivește ocazia, aceste prezentări în școli, iar data viitoare când o voi face, voi avea la mine un exemplar din această carte. Sper că unii dintre elevi vor fi deja familiarizați cu ea: intenționăm să trimitem câte un exemplar fiecărei școli de stat din țară. Iar dacă o vor citi, sper să descopere că economia este o disciplină care ne poate ajuta atât să înțelegem lumea din jurul nostru, cât și să facem față unora dintre cele mai mari provocări cu care aceasta se confruntă, de la sărăcie până la schimbările climatice. Cine știe, poate că această carte ar putea chiar să-i încurajeze pe unii dintre ei să se gândească să studieze economia mai aprofundat. Într-o bună zi, ar putea chiar ajunge să lucreze aici, la Banca Angliei, alături de Rupal, de Jack și de mine.

De multă vreme am certitudinea că munca la Bancă oferă o ocazie unică de a folosi economia pentru „a promova binele cetățenilor din Marea Britanie", așa cum susține declarația noastră de misiune, destul de ambițioasă. Tocmai datorită rolului nostru unic și a responsabilității care vine odată cu acesta sunt atât de încântat că Banca a publicat această carte. Le suntem recunoscători lui Rupal și lui Jack, precum și zecilor de colegi care au lucrat împreună cu ei la acest proiect pentru a realiza o introducere atractivă și instructivă într-o disciplină care – deși este adesea ridiculizată, mai ales atunci

când lucrurile nu evoluează așa cum ne așteptăm –, sunt convins, ajută la transformarea lumii într-un loc mai bun. După ce veți citi această carte, sper că veți înțelege de ce.

ANDREW BAILEY
guvernatorul Băncii Angliei

Introducere

Despre economie, oriunde vezi cu ochii

Banca Angliei pare a fi un loc intimidant. Situată pe Threadneedle Street, în inima zonei cunoscute ca City of London, clădirea Băncii este împodobită cu coloane în stil clasic, elemente din piatră sculptate cu migală și statui ornamentale. Impozanta sa intrare principală îi dă o alură de fortăreață, iar uriașele sale uși de bronz, de obicei păzite de agenți de securitate, par concepute pentru a-i descuraja pe trecători să intre.

De peste trei secole, Banca se află în acest loc, ca simbol al establishmentului economic englez – iar mai târziu britanic. Cu toate astea, sediul central al Băncii Angliei este un birou ca oricare altul. În fiecare dimineață din zilele lucrătoare ale săptămânii, sute de economiști cu un ușor aer de tocilari și colegii lor trec prin ușile sale impunătoare. Iar în fiecare zi, la ora prânzului, acești angajați ai Băncii, la fel ca toți ceilalți oameni care lucrează la birou din întreaga țară, ies afară să-și dezmorțească picioarele, să-și ia ochii de la monitoare și să caute ceva de mâncare.

Dacă l-ați urmări pe vreunul dintre acești economiști flămânzi în pauza de prânz, ați descoperi că economia nu e importantă doar între zidurile Băncii Angliei. Ea se găsește pretutindeni. Haideți să începem cu ceea ce mâncăm. În zona

Square Mile din City of London, există peste 500 de cafenele, restaurante și locuri unde poți lua masa, care oferă o varietate incredibilă de preparate culinare: de la sushi japonez la antipasti italiene, de la mezze din Orientul Mijlociu la tradiționalul meniu britanic alcătuit din pește cu cartofi prăjiți.[1] Dar cine anume decide ce va cuprinde meniul zilei? Cum știu diverșii proprietari de magazine dacă este mai bine să vândă gogoși sau brioșe? Și de ce există câte o duzină de cafenele pe fiecare stradă, dar un singur loc în care se vând anghile în aspic?

Răspunsul are de-a face cu deciziile noastre – toate deciziile individuale luate de miile de oameni care au pornit în căutarea prânzului. Economistul nostru flămând alege în cele din urmă un meniu de tip *meal deal* și se îndreaptă spre cel mai apropiat supermarket, în loc să meargă la una dintre brutăriile artizanale mai la modă și mai scumpe din apropiere. Poate părea o alegere banală, dar în spatele ei se află o decizie economică privind cel mai bun mod de a-ți folosi timpul și banii, ținând cont de preferințele personale și de constrângerea bugetară.

În timp ce stă la coadă să-și plătească sendvișul și cartofii prăjiți (prima regulă a economiei este că niciodată nu există prânz gratuit), economistul nostru își ia câteva clipe ca să se gândească la felul în care meniul său a ajuns pe rafturile supermarketurilor. Cineva a trebuit să cultive grâul din care urma să se facă pâinea. Apoi grâul a trebuit să fie transportat la o fabrică, unde muncitorii au copt materia primă. Pâinea a fost apoi combinată cu alte ingrediente, multe provenite din străinătate, luând în cele din urmă forma unui sendviș – înainte de a fi pusă într-o cutie, confecționată probabil într-o cu totul altă fabrică, și transportată la supermarket.

Cu alte cuvinte, sute – poate chiar mii – de acțiuni și interacțiuni individuale au contribuit la crearea sendvișului

[1]) „Public houses and bars, licensed clubs, licensed restaurants, unlicensed restaurants and cafes, and takeaway and food stands, London, 2001 to 2020“, www.ons.gov.uk.

economistului nostru, și este puțin probabil ca vreuna dintre persoanele sau companiile implicate să fi făcut acest lucru din dorința de a se asigura că el va avea parte de un prânz gustos. Aceasta este puterea a ceea ce economiștii numesc piețe. Ele au capacitatea de a coordona milioane de decizii individuale pentru a realiza un produs care, cel puțin în teorie, le convine tuturor. Rezultatul: un sendviș care ajunge pe raftul supermarketului exact în momentul în care este dorit.

Ieșind din supermarket, economistul nostru își propune să găsească un loc plăcut unde să mănânce. Poate ar fi bine să stea pe malul fluviului? Se îndreaptă spre sud, către Tamisa, și se așază pe o bancă pentru a privi apa care curge la vale cu repeziciune. Nivelul fluviului pare extrem de ridicat astăzi – poate că este fluxul. Dar economistul nostru știe și că, în general, nivelul Tamisei este mai ridicat acum decât în orice altă perioadă. Din 1694, când a fost înființată Banca Angliei, nivelul maxim al apei a crescut cu mai mult de 1,5 metri.[1] Creșterea nivelului mării la nivel global indică faptul că această tendință va continua, cel mai probabil.

Acesta este reversul aceloraşi forțe care i-au permis economistului nostru să-și cumpere sendvișul. De data aceasta, deciziile cumulate ale miliardelor de oameni n-au dus la un rezultat pozitiv (mâncarea livrată la timp), ci la unul negativ (schimbările climatice). Economia ne poate ajuta să înțelegem forțele care au condus la această situație, precum și modul în care ar trebui să reacționăm.

După ce termină de mâncat, economistul nostru se hotărăște să facă o plimbare de-a lungul fluviului. Se îndreaptă spre est, trecând pe lângă Tower of London și Tower Bridge, până când ajunge în Docklands, zona vechilor docuri din Londra. Cu doar câteva decenii în urmă, aceste docuri erau ca un furnicar: mii de muncitori încărcau și descărcau mărfuri din nave, stivuind lăzile dintr-un loc în altul. În cea mai mare parte a

[1]) „Sea level rise in London, UK", www.open.edu, 4 februarie 2020.

secolului XX, astfel de centre industriale au constituit unul dintre motoarele dezvoltării economice, ceea ce a dus la o creștere inevitabilă a cantității de bunuri produse de economia britanică. Felul în care munca docherilor, tehnologia pe care o foloseau și docurile însele s-au combinat pentru a contribui la creșterea economiei este una dintre marile teme ale acestei științe.

Împreună cu docurile din orașe precum Liverpool, Belfast și Cardiff, aceste porturi au transformat Marea Britanie în cea mai mare putere comercială a lumii. De aici se exportau oțel și cărbune, mașini și piese mecanice înspre orașe din întreaga lume, de la Calcutta până la Canberra. Astăzi însă, docurile sunt mult mai liniștite decât odinioară, iar majoritatea depozitelor au fost transformate în restaurante sofisticate și birouri. De ce exporta Marea Britanie atât de multe mărfuri în întreaga lume? Și de ce exportăm astăzi mult mai puține bunuri manufacturate, în timp ce importăm din străinătate majoritatea tricourilor și fructelor? Economia comerțului – și principiul „avantajului comparativ" – ne poate ajuta să explicăm această aparentă contradicție.

Se apropie momentul în care economistul nostru trebuie să se întoarcă la serviciu, dar, înainte de a porni spre birou, simte că are nevoie de o doză puternică de cofeină. Se oprește la un chioșc pentru a-și cumpăra o cafea, dar nu mai e nevoie să caute prin buzunare câteva monede cu care să plătească: pur și simplu își apropie ecranul telefonului de un terminal POS. Se oprește o clipă, uimit de faptul că cineva este dispus să renunțe la un obiect fizic – unul pentru care s-au investit timp și efort pentru a fi produs – în schimbul unei simple mișcări cu telefonul mobil, demnă de un Jedi. Cum se raportează această magie digitală la monedele și bancnotele de odinioară, sau chiar la lingourile de aur care sunt depozitate în seifurile Băncii Angliei? Care este natura banilor reprezintă una dintre cele mai importante întrebări economice cu care ne confruntăm, fără să ne dăm seama, în viața noastră de zi cu zi.